

MÜFETTİŞLER KONGRESİNDE İLK TEDRİSAT

*Hayrünisa Alp**

[Geçen nüshaya müfettişler kongresinin umumi mesaisine ait bir icmal konulmuştu. Bu nüshamızda kongrenin ilk tedrisat encümeni tarafından hazırlanıp heyet-i umumiyenin tasvibine iktiran eden maddeleri neşrediyoruz.]

1: Maarif idareleri muamelatı [mecalis ve encümenler]

1- Maarif müdürleri yalnız ilk tedrisat işleriyle işgal edecekleri ve orta tahsil veren müesseseler doğrudan doğruya vekaletle muhabere edeceklerdir. Bu suretle maarif müdürlerinin bütün faaliyetlerini tedrisat-ı ibtidaiye sahasına tevcih etmeleri temin edilmiş olacaktır.

2- Şimdiye kadar maarif memurluğu ile idare edilen yerlere birer maarif müdürünün tayin edilmesine lüzum-ı kati vardır.

3- Yeniden bir maarif müdürleri talimatnamesi tanzim edilecektir. Bu talimatname etraflı ve vazıh olacak ve müphem ve şayan-ı istifsar noktaları ihtiva etmeyecektir. Vilayet bütçelerinin maarife ait aksamının suret-i ihzarına dair bir tarifnamenin bi't-tertib vilayete gönderilmesi lazımdır.

4- Her maarif müdürü bulunduğu vilayette ilk tedrisatın inkişafını temin için üç senelik bir maarif programı ihzar mecburiyetindedir. Bu programın ihzarı için maarif müdürünün riyaseti altında teşkil edecek encümende tali mektep müdürleriyle ilk tedrisat müfettişi ve ilk mektep muallimlerinden intihap edilmiş iki muallim bulunacaktır. Encümen bu programı ihzar ettikten sonra maarif müfettiş-i umumisine tevdi edecek, maarif müfettiş-i umumisi de mütalaasını ilave ederek heyet-i teftişiyeye riyaseti vasıtasıyla vekaletle gönderecektir.

* Yrd.Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,
hyralp@istanbul.edu.tr

5- Ahval fevkalade zuhur etmedikçe bir maarif müdürünün la-ekall üç sene bulunduğu yerden kaldırılmaması ve kaldırılması takrir ettiği takdirde keyfiyetten maarif müdürünün üç ay evvel haberdar edilmesi lazımdır.

6- Bir senede maarif müdürleriyle tedrisat müfettişlerinin vilayet müessesatını la-ekall iki defa teftiş etmelerini temin edecek harcırahın bütçelere ilave edilmesi ve harcırahın tediyesinde müşkülât gösterilmesi hususunun maarif vekaletince nazar-ı dikkate alınması lazımdır.

7- Maarif müdürleri maaşatının hadd-i layıkına iblağı ve bu mühim maarif erkanının terfih ve akdarlarının düşünülmesi lazımdır.

8- Mekteplerin ve maarif idarelerinin nizam-ı idarileri nokta-i nazarından katipların çok ehemmiyeti vardır. Katipların dairelere alınırken imtihana tabi tutulmaları, vazifeleri için mufassal bir rehber tanzim edilmesi ve usul-i terfi ve azillerinin bir nizamname ile tesbiti, maaşlarının imkan dairesinde tezyidi lazımdır.

9- Maarif Vekaleti tarafından bir dosya talimatnamesi yapılması ve bu talimatnameden de kırtasiyecilikten tevakkı esbabının düşünülmesi.

10- Kalem katiplerinin miktarı ve vilayetin mektep kesafetine nazaran tesbit edilecek vilayet bütçelerinin tertibinde bu cihet nazar-ı itibara alınacaktır.

11- Valilerin tedrisat meclislerine ekseriya riyaset etmedikler ve riyaset vazifesini maarif müdürlerine terk ettikleri görülmektedir. Valilerin tedrisat meclisleri faaliyetleriyle daha sıkı bir surette alakadar olmaları.

12- Tedrisat-ı ibtidaiye kanununun 27. maddesinde muallim mektebi müdürüyle resmi ve hususi ve muallimlere ait fıkranın şu şekilde tadili : [İlk tedrisat meclisinde erkek ve kız muallim mektepleri müdürleri, kız ve erkek muallimlerinden müntahap iki muallim, hususi mekteplerden, kız mektebi mevcut olduğu takdirde, biri erkek, biri hanım olmak üzere müntahap iki muallim kız mektebi bulunmadığı takdirde yalnız bir muallim bulunacaktır.]

13- Yirmi sekizinci maddede bahsedilen nizamnamenin bir an evvel tanzimi.

14- İlk tedrisat meclisleri kaza maarif encümenlerinin maarifin vaziyeti ve kendi faaliyetleri hakkında verecekleri aylık raporları kemal-i dikkatle tetkik ve takip ederek neticelerini behemehal ait oldukları kaza encümenlerine bildireceklerdir.

15- Kaza maarif encümenlerinin vezaif ve selahiyetlerini gösterir bir talimatnamenin yapılması.

16- Tedrisat meclislerinin mekteplerin üç aylık ders ve mesai cetvelleri üzerine müfettişlerin verecekleri raporları tetkik etmeleri ve bu babda ittihaz-ı karar eylemeleri.

17- Maarif Vekaleti tarafından yapılan tamimlerden uzun olanlarının mahallerince teksir ve tamimi mümkün olamamaktadır. Bunun için bu tamimlerden miktar-ı kafi nüshanın vekaletçe tab' ettirilmesi ve tevziatın Matbaa-i Amire Müdüriyeti tarafından değil belki doğrudan doğruya İlk Tedrisat Müdüriyet-i Umumiyesi tarafından yapılması. Ayrıca her sene bir tamim mecmuasının gönderilmesi. Tamimlerin kaza kaymakamları tavsit edilmeyerek doğrudan doğruya maarif müdüriyeti vasıtasıyla kazalar baş muallimliklerine gönderilmesi.

2 : İlk Tedrisat Müfettişleri

18- İlk tedrisat müfettişleri vekaletçe tasfiye edilmelidir. Sicilinde müfettişliğe mani bir hali olanlarla dört sınıflı Darü'l-Mualliminden mezun olmayanlar müfettiş olamamalıdır. Baş muallimlikte bulunmuş olmak müfettişliğe tayin olunmak için sebab-i tercih olmalıdır. İlk tedrisat müfettişlerinin adedi mıntıkanın vüsatine ve mekteplerin adedine nazaran değişmelidir. Tedrisat-ı ibtidaiye kanununun 63 maddesinin bu esası dahilinde tadili lazımdır.

19- Her maarif müfettiş-i umumisinin riyaseti altında ya mıntıka merkezinde veya mıntıkanın merkezi vaziyetinde bulunan bir mahallinde her sene ilk tedrisat müfettişleri kongresi inikad edecektir. Bu kongrede ilk tedrisat müfettişlerinin bir senelik faaliyetleri tetkik olunacak ve gelecek senenin mesai programına esas olacak noktalar tesbit edilerek ilk tedrisat müfettişleri teftişatın tatbikatı hakkında müfettiş-i umumi tarafından tenvir ve irşad edilecektir, badehü kongre mukarreratı müfettiş-i umumi tarafından heyet-i teftişiyeye riyaseti vasıtasıyla vekalet arz olunacaktır. Bu kogrenin faaliyetine ve mesaisine ait olan talimat Maarif Vekaleti heyet-i teftişiyeye riyaseti tarafından tanzim olunacaktır. Kongrenin zaman-ı inikadı heyet-i teftişiyeye riyasetince tensib olunacak bir zamanda vuku bulacaktır.

20- Kongre mesarifinin vekaletçe temini zaruridir.

21- İlk tedrisat müfettişlerine verilecek harcırahın kanuni bir şekle ifrağı ve teftiş ihtiyacına tekabül edecek şekilde bütçeye idhali lazımdır.

22- Maarif Vekaleti Heyet-i Teftişiyesi ilk tedrisat müfettişlerinin muhtaç buldukları umumi rehberleri ihzar edecektir. Müfettişlerin yetişmeleri için lüzumlu gördüğü risale, kitap ve mecmuaları tedarik için miktar-ı kafi bir paranın tahsisi lazımdır.

23- İlk tedrisat müfettişlerinin muvazene-i hususiye bütçesinden maaş almaları bunların maarif müdürlerinin tabii vaziyetinde kalmalarına ve mecalis-i mahalliyenin nüfuzu altında bulunmalarına sebebiyet vermekte. Teftişin istilzam ettiği istiklal-i fikriyi temin için ilk tedrisat müfettişlerinin maaşlarına maarif müdürleri maaşatı gibi muvazene-i umumiyeye alınması şayan-ı temennidir.

24- İlk tedrisat müfettişlerine idari vazifelerin tahmili, ez cümle baş katiplere vekalet etmeleri ve yahut maarif müdüriyetinin idare ve kalem işlerinde istihdamları memnudur.

25- İlk tedrisat müfettişleri muallimlere gönderilen rehber, mecmua ve eserlerden muallimlerin temin ettikleri istifadeyi kontrol edeceklerdir.

3 : İlk Mektepler

26- İlk mekteplerde kanunen her muallime muhassas olan maaştan ayrı olmak üzere bir de müdür veya baş muallim için münasip bir ücret-i şehriyenin bütçelere konulmasının esas tutulması münasıptır. Bu suretle müdür veya baş muallim olanlar müdüriyet veya baş muallimliği terk ettikleri takdirde eski maaşlarına avdet etmiş olurlar.

27- Son mektepler vergisi kanununda munderic sükna bedeline ait mevaddın tatbiki hususunun ehemmiyetle nazar-ı dikkate alınması.

28- Çocukları fazla olan muallimlere çocukları adedince birer maişet ikramiyesi ile terfihleri ve şeraiti haiz iseler çocuklarının leyli mekteplere behemehal meccani olarak kabul edilmesi.

29- İlk mektep muallimleri her sene vesait-i münasebe ile bir muayene-i tibbiyeye tabi tutularak hasta olanların tefriki ve hastalıklarını mübeyyen raporların vekaletçe gösterilecek olan heyet-i sıhhiyeye tasdikini müteakip

kendilerine tam maaşla mezuniyet verilmesi ve tedavi masrafı olarak vilayet ve vekalet bütçelerine tahsisat vaz'ı.

30- Vekaletçe muallimlerin tenvirlerini temin edebilmek üzere kendilerine rehber olabilecek bazı kitapları ihzar etmek ve muallim kütüphanesi serisi olarak neşr eyleyerek muallimlere tevzi etmek muvafık olur. Bu kitapların ve rehberlerin mütalaa edilip edilmediklerini ilk tedrisat müfettişleri vasıtasıyla murakabe etmek lazımdır.

31- Muallim mektebinden mezun olmayıp da asgari olarak orta mektep derecesinde tahsil görmüş olan muallimler her sene Darü'l-Muallimin mıntıklar merakizinde cem edilerek muallimlik ehliyetnamesi talimatnamesindeki şerait dairesinde ihzarları ve ileride daimi muallimlik ehliyetnamesini kazanabilmelerine medar olabilecek esbaba tevessül edilmesi. Bunu temin için her muallim mektebi mıntıkası dahilindeki vilayetler bütçelerine kafi derecede tahsisat vaz'ı ve bu tahsisatla muallim mekteplerinde ibate ve işlerinin temini.

32- Muallim ve muallim muavinliği ehliyetname imtihanlarına ve usulüne dair talimatnamenin ihtiyaca göre tadili ve kabil-i tatbik bir şekle ifrağı.

33- Tedrisat-ı ibtidaiye kanununun 50. maddesinin tamami-i tatbiki ve esna-yı teftişte bu madde hilafında hareketlere tesadüf edildiği takdirde derhal bu madde ahkamı hilafına hareket etmiş olan muallim ve memura işten el çektilmesi hususunun müfettiş-i umumilere tebliği.

34- Vilayetlerine muallimler celbi zımnında teşvikat ve taahhüdatta buldukları halde bilahare taahhütlerini ifa etmeyen ve bu suretle muallimleri işfale tevessül etmiş olan maarif müdürlerinin derhal azledileceklerinin tamimi.

35- İlk tedrisat kanununda muallimlerin tecziyesine müteallik mevaddın, mezkur mevadda irae edilen usule tevfi-k-i muamele edilmek suretiyle tatbikinin ehemmiyetle tamimi.

36- İlk tedrisat kanununda muallimlerin münderic evsaf-ı ve şeraite malik olmayan hiçbir muallim veya muallim muavini tayin olunmamasının ve fi ma-ba'd-ı hilaf-ı kanun bir surette tayin edilmiş olan muallimlere müfettiş-i umumilerce derhal işten el çektilmesi hususunun maarif idarelerine tamimi ve bu misillü muallim var ise bir an evvel ehliyetname imtihanlarına sevk-i esbabının istikmali.

4 : Bina ve levazım-ı dersiyeye

37- Herhangi yerde olursa olsun yeni mektep tesis ve küşad-ı takarrür ettiği takdirde vekaletin planlarına tevfi-kan bir bina vücuda getirilmesi ve yine vekaletçe tamim edilmiş olan liste mucibince levazım-ı dersiyenin ihzar edilmesi lazımdır. Ancak imkan-ı maddi müsait olmayıp da mektep küşadına ihtiyac-ı kati var ise, binanın behemehal sıhhi ve terbiyevi şeraiti haiz olması ve listede muharrer levazım-ı dersiyenin de mutlaka tedarik edilmesi şarttır.

38- Maarif idareleri bütçelerinin esna-yı tanziminde her sene bütçenin la-ekall yüzde onu levazım-ı dersiyeye tahsisatına hasredilecektir. Ve tahsisatın vaz'ı levazım-ı dersiyenin ikmalî zamanına kadar devam edecektir.

39- Mevcut mektep binalarının ceste ceste ıslahı için bütçeye behemehal tahsisat konacaktır.

40- Binası, levazım-ı dersiyesi hazırlanmış olan bir mektebin açılabilmesi için muallimlerinin de temin edilmiş olması lazımdır. Şu kadar var ki bu noktanın mevcut mekteplerin kadrosunda inhilal-i ikana sebebiyet vermeyecek şekilde tatbiki icab eder.

41- Mektep binaları planlarında vasıtanın gayeye feda edilmemesi matlub olduğundan üslub-ı millinin terbiyevi esaslara tevfi-k edilmesi lazımdır.

42- Birden beş dersaneli mekteplerde sınıfların tevzi programlarının tatbiki hakkındaki talimatname muhtac-ı tetkik ve tadildir.

5 : Mevadd-ı müteferrika

43- Bazı mevaddı muadil olan kanunların esna-yı tatbikinde müşkülata tesadüf olunmakta olduğundan bu gibi kanunların yeni baştan tab' ve temsili ile en büyük mülkiye memurlarına maarif idarelerine tevzii.

44- İlk tedrisat kanunu ahkamının valiler, mecalis-i umumiye, encümen-i daimiler, tedrisat meclisleri ve muhasebe-i hususiyelerce tamami-i tatbiki ve hilafında verilmiş olan kararların keen lem-yekün addedilerek bu babda müsamaha göstermiş olan maarif müdürlerinin mesul olacaklarının ehemmiyetle tamimi.

45- Mekteplerimiz, muallimlerimiz az, mecburiyet-i tahsiliye sinninde olan çocukların adedi çok olduğundan ahali kesif olan şehirlerde birkaç yerde

[yarım gün mektepleri] usulünün tecrübe edilmesi ve tecrübe muvaffakiyete müncer olduğu takdirde bu gibi mekteplerin tezyidi.

46- Köy tahsili için köy hayatın daha muvafık bir program ve talimatnamenin yapılması yani köy mekteplerinin sınıf adedi ve senelik tahsil müddeti şehir mekteplerininkinden az olmalıdır. Şu var ki bir taraftan köy mekteplerinin sınıfları şehir mekteplerinin aynen ilk sınıflarından ibaret bulunmalıdır. Diğer taraftan köy mekteplerinden gelerek şehir mekteplerine devam edecek olanların şehir mekteplerinin muadil sınıflarına kabullerine mani olmayacak şekilde aralarında bir yakınlık bulunmalıdır.

47- Köy mekteplerinde muhtelit tedrisat esastır.

48- Mektep kitaplarının telif, tab' ve tevzii mesaili baştan başa muhtac-ı ıslahıdır.

6 : Ana Mektepleri

49- Vesait-i lazıma ihzar edilmeden ve ana mekteplerinde çalışmak için hazırlanmış muallim bulunmadan [ana mektebi] açılmaz. Mevcut ana mekteplerinden şerait-i lazımayı haiz olmayanlarının da sed edilmesi icab eder. Ana mekteplerine muallim yetiştirmek için darü'l-muallimatların birkaçında şubeler tesis veya doğrudan doğruya ayrıca bir ana muallim mektebi açılması bu mektebin başına ana muallim mektepleri teşkilatında sahib-i ihtisas bir müdirenin getirilmesi lazım olduğu gibi ehliyetli muallimelerden birkaçının ecnebi mekteplerindeki ana mektepleri teşkilatını tatbik ve bu mekteplerde ihtisas peyda etmek üzere Avrupa'ya izamları münasip olur.

7 : Leyli Erkek Mektepleri ve Darü'l-eytamlar

50- Leyli ibtidailer köy çocukları için açılmış müesseselerdir. Bu müesseselerin gayeleri münevver köylü yetiştirmektir. Leyli ibtidailerde talebeyi köy hayatına rabt edecek esasata müstenid bir terbiyenin takip edilmesi lazımdır. Bunun için ilk şart bu mekteplerdeki hayat ve mesainin talebenin köy hayat ve mesaisine merbutiyet ve tevafukunu icap ettirecek tarzda kurulmuş olması lazımdır. Leyli mekteplerin şehirlerde tesis edilmesi müesseselerin gayelerinden inhirafını icap ettirmektedir. Leyli mektepler için en münasip mevki muhtelif köyler arasında merkezi bir vaziyette bulunan ve mektep ittihazına münasip bir binaya malik olan köydür.

51- Darü'l-eytamların tasfiyesi lazımdır. Çocukları sinn, zeka ve kabiliyet itibariyle tasnif etmeğe ihtiyaç vardır. Sinn-i tahsilde bulunan çocuklar darü'l-eytamda ibtidai tahsillerini gördükten sonra yine kabiliyet ve sıhhat itibariyle muhtelif meslekler için ayrılmalı, bunların bir kısmı lise ve darü'l-mualliminlere, bir kısmı da tesis edilecek sanat darü'l-eytamlarına sevk edilmelidir. Sinn-i tahsili geçirmiş ve ilk tahsillerini ikmal etmemiş olanlar sabahları sınıf-ı mahsuslarda ders görmekle beraber öğleden sonra sanayi şubelerine devam etmeğe mecbur tutulmalıdırlar.

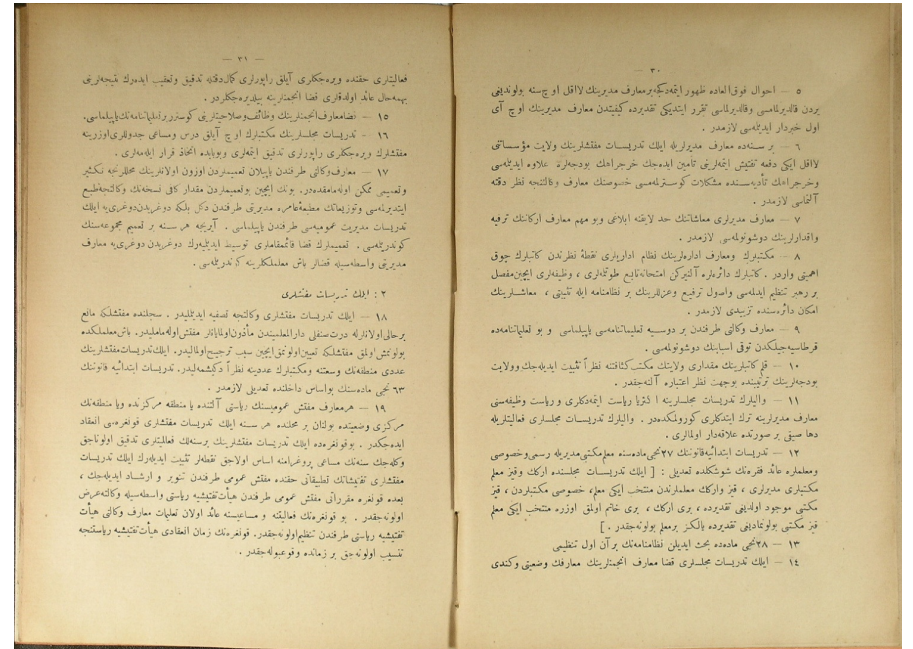
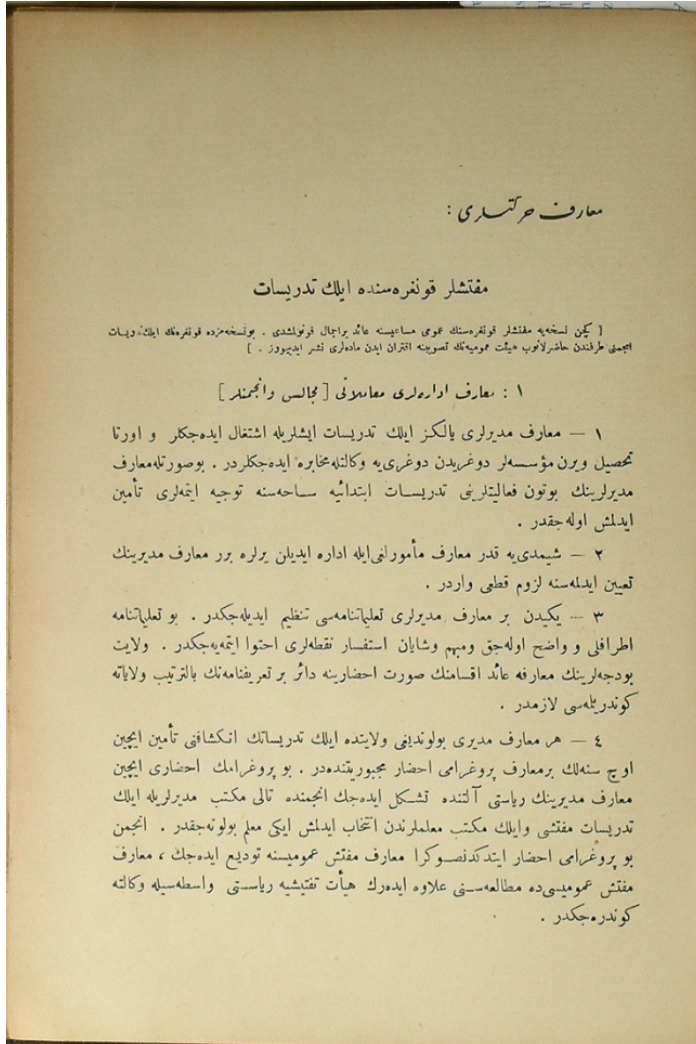
8 : Halk Terbiyesi

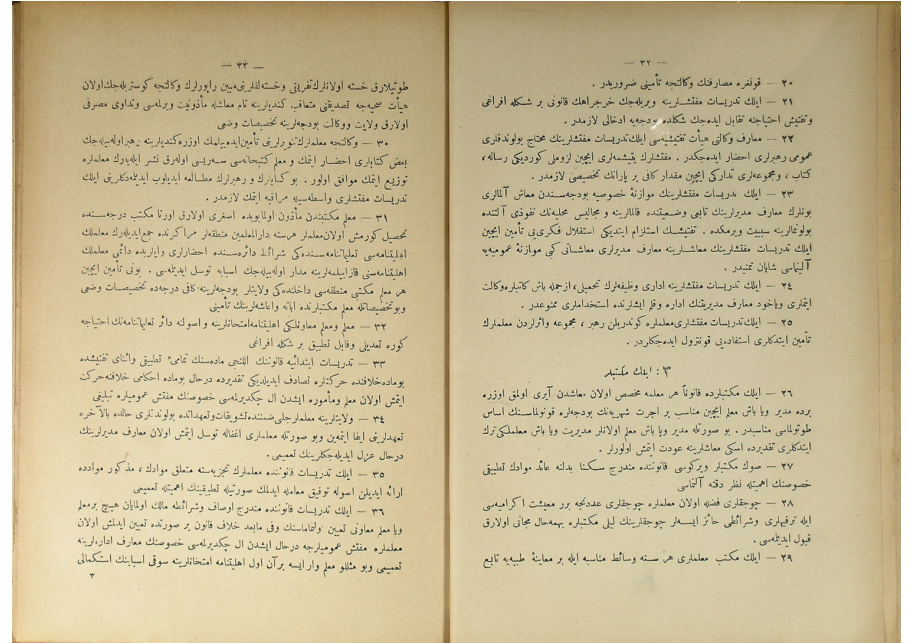
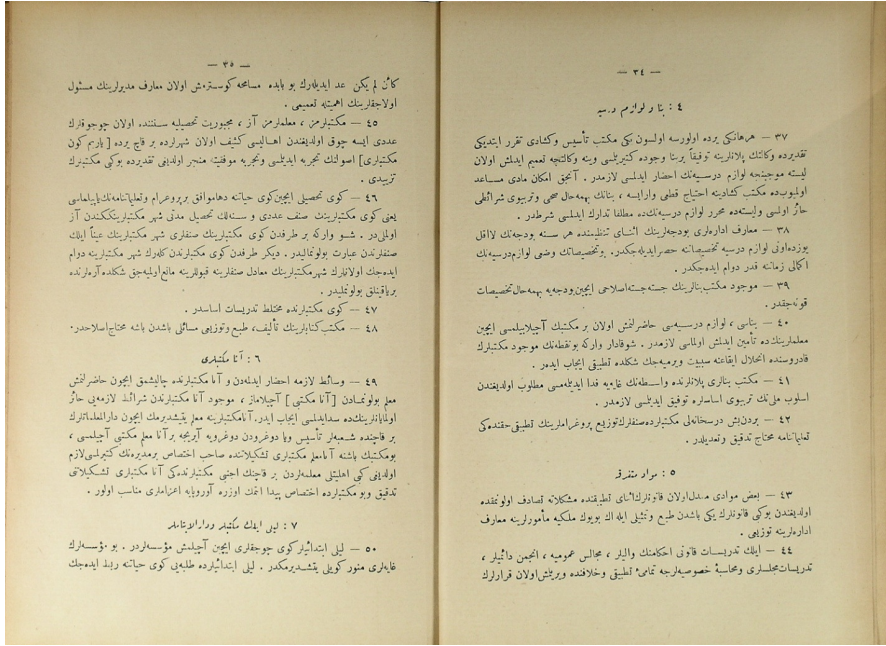
52- Halk terbiyesi hususunda memlekette yapılan teşebbüsâtı daha müsmir ve esaslı bir hale ifrağ için Avrupa'da bu hususta mevcut olan teşkilatın mahallinde tetkik olunmasına katiyen ihtiyaç vardır. Bu meyanda tahsillerini ikmal etmemiş olan kızları içtimai hayata daha nafi bir unsur haline ifrağa yarayacak [içtimai hayata hazırlık] müesseselerinin de tetkik edilmesi lazımdır.

53- Çocukların sokak muhitinin fena tesirlerinden kurtarmak için şehrin münasip mahallerinde [çocuk oyun yerleri] vücuda getirmeğe çalışmak hususu maarif müdürlerinin vezaifi meyanına idhal olunmalıdır. Çocuk oyun yerlerine nezaret hususunu münavebe ile muallimlere tevdi etmek suretiyle çocukların serbest hayatını sıhhi ve terbiyevi bir tarzda temin etmek daire-i imkana girmiş olur.¹

¹ Müfettişler Kongresinde İlk Tedrisat, **Maarif Vekaleti Mecmuası**, Sayı :4, s.29-36.

EK: Müfettişler Kongresinde İlk Tedrisat, Maarif Vekaleti Mecmuası, Sayı : 4, s.29-36.

— ۳۶ —

اساساته مستند برتریه نك تعقیب ایدلسی لازمدر. بونك ایچون ایلک شرط بومکتبلرده کی حیات و مساعینک طلبه نك کوی حیات و مساعینسه مربوطیت و توافق ایجاب ایتدیره چك طرزده قورولش اولماسی لازمدر. لیلی مکتبلرک شهرلده تأسیس ایدلسی مؤسسملرک ظاہرلندن انحرافی ایجاب ایتدیرمکده در. لیلی مکتبلر ایچین اک مناسب موقع مختلف کویلر آرسنده مرکزی روضعتده بولونان و مکتب انخازینه مساعد برینابه مالک اولان کویدر. ۵۱ — دارالایتملرک تصفیسی لازمدر. چوجوقلری سن، ذکا و قابلیت اعتباریه تصنیف ایتمک احتیاج واردر. سن تحصیلده بولونان چوجقلر دارالایتمده ابتدائی تحصیللری کوردکنصکره ینه قابلیت و صحت اعتباریه مختلف مسلک ایچون آریمالی، بونلرک برقسیمی لیس و دارالمعلمینلره، برقسیمده تأسیس ایدیه چك صنعت دارالایتملرینه سوق ایدمیلدر. سن تحصیلی کچیرمش و ایلک تحصیللری اکیال ایتمه مش ارلانلر صباحلری صنف مخصوصلرده درس کورمکله برابر اوکله دنسکرا صنایع شعبه لرینه دوام ایتمک مجبور طوتومالیدرلر.

۸ : ضلوع سیرسی

۵۲ — خلق تربیه سی خصوصنده مملکتده بایلان تشیقاتی دهامشر و اساسی برحاله افراغ ایچین آورویاده بو خصوصده موجود اولان تشکیلاتک محلنده تدقیق اولونماسینه قطعاً احتیاج واردر. بویانده تحصیللری اکیال ایتمه مش اولان قیزلری اجتماعی حیاته ده نافع بر عنصر حاله افراغه یارایه چق [اجتماعی حیانه حاضرلق] مؤسسملرینکده تدقیق ایدلسی لازمدر.

۵۳ — چوجقلرک سوقاق محیطنک فنا تأثیرلرندن قورتارمق ایچون شهرک مناسب محللرنده [چوجوق اوپون یرلری] وجوده کتیرمک چالیشمق خصوصی معارف مدیرلرینک و نظافتی میانه ادخال اولونمالیدر. چوجوق اوپون یرلرینه نظارت خصوصی مناوبه ایله معلملره تودیع ایتمک صورتیه چو. بقلرک سرلیست حیاتی صهی و تربیوی بر طرزده تأمین ایتمک دائرة امکانه کیرمش اولور.

